

ประวัติเครื่องเงินอีสาน: กรณีศึกษาโตก บ้านหัวเสือ
ตำบลหัวเสือ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ

History of Northeastern Lacquer ware: A Case Study of Toke, Hua-Suea Village,
Hua-Suea Subdistrict, KhuKhan District, Sisaket Province

วาราวุฒิ ทิวะสิงห์ (Warawut Tiwasing)* ดร.ปรีชาวุฒิ อภิระติง (Dr.Preechawut Apirating)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติเครื่องเงินชนิดหนึ่งในภาคอีสานมีชื่อว่าโตก มีลักษณะการใช้งานเหมือนพาน ทำจากไม้และเคลือบผิวด้วยยางไม้สีดำ พื้นที่ในการศึกษาคือบ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากยังมีผู้ผลิตโตกอยู่ในปัจจุบัน ที่ยังสามารถให้ข้อมูลได้ผู้วิจัยยังศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับเครื่องเงินในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียงประกอบกับศึกษาทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เพื่อหาข้อสันนิษฐานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยพบว่า โตกมีลักษณะเป็นเครื่องเงินที่สืบค้นประวัติไม่ได้เนื่องจากขาดการบันทึก จึงเกิดข้อสันนิษฐานจากเอกสารตำราต่างๆถึงความเป็นไปได้ของกลุ่มชนผู้นำพาวัฒนธรรมนี้คิดว่าเข้ามาในพื้นที่วิจัยเช่นชาวกุลา,ชาวลาวและชาวเขมร

ABSTRACT

The paper aims to study history of lacquer ware in northeast of Thailand called "Toke". Its appearance similar to a tray which made of wood and cover surface by lacquer. Research area was Hua-Suea Village Hua-Suea Subdistrict Khu Khan District Sisaket Province since this area has craftsman who able to give information about Toke. The researcher was studied literatures relevant to lacquer ware in Thailand and neighbor country along with investigate on Cultural Diffusion Theory to discover presumption.

The research outcome revealed that Toke is a lacquer ware which cannot explore history because lake of documentation. However, literatures regarding feasibility about group of people who bring culture into the research area are Kula, Laotian, and Kamare.

คำสำคัญ: เครื่องเงิน โตก

Key Words: Lacquerware, Toke

*นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**อาจารย์ สาขาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

มนุษย์มีศักยภาพในการคิดวิธีทางแก้ปัญหาต่างๆในชีวิตประจำวัน มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์อ้างอิงได้จากหลักฐานที่พบในการขุดค้นแหล่งโบราณคดีต่างๆทั่วโลก ซึ่งพบข้าวของเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นมาจากวัตถุดิบที่ใกล้ตัวหลากหลายชนิด โดยเป็นวัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติ แต่อาจจะแตกต่างกันออกไปในกรรมวิธีการผลิต วัตถุดิบบางอย่างมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน วุ่นวายหรือต้องใช้กรรมวิธีขั้นสูงในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ภาชนะเครื่องปั้นดินเผา มนุษย์ต้องรู้จักแหล่งดินเหนียวการเตรียมดินและรู้จักการควบคุมไฟ เครื่องประดับและอาวุธทำจากโลหะ เช่นสำริด ต้องมีความรู้ในการผสมแร่และทำแม่พิมพ์เพื่อขึ้นรูปเครื่องนุ่งห่มจากผ้าทอใช้เส้นใยที่ได้มาจากสัตว์และพืช เช่น การปลูกม่อนเลี้ยงไหม ดันฝ้าย ดันคราม

วิบูลย์ (2546) กล่าวว่า งานหัตถกรรมเหล่านี้เมื่อแรกทำอย่างง่าย ๆ ทยายๆ เพียงเพื่อใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น ต่อมามนุษย์จึงพัฒนารูปแบบให้ใช้ประโยชน์ได้สมบูรณ์และมีความงดงามน่าใช้

หัตถกรรมบางอย่างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่อใช้งานในชีวิตประจำวัน อาจเป็นวัฒนธรรมร่วมกับพื้นที่ละแวกเดียวกันหรือประเทศข้างเคียง โดยเฉพาะเครื่องเงินหรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Lacquerware ในแต่ละประเทศนั้นมีคำเรียกที่ต่างกันออกไปตามหลักของภาษาศาสตร์แต่มีความหมายคือผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกัน วิบูลย์ (2541) กล่าวว่าเครื่องเงิน เป็นหัตถกรรมเก่าแก่ประเภทหนึ่ง กล่าวกันว่าจีนเป็นชาติแรกที่คิดค้นทำขึ้นเมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว ทำกันมากในสมัยราชวงศ์หมิง มีโรงงานผลิตเครื่องเงิน ในเมืองดาลีฟูและตั้งเครือข่ายไปยังประเทศเวียดนาม พม่า และไทย

ชัชรินทร์ (2556) กล่าวว่า ประวัติความเป็นมาของเครื่องเงิน เริ่มทำครั้งแรกที่ใดไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจน เนื่องจากหลักฐานที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีเป็นเครื่องเงินที่มีอายุใกล้เคียงกัน แต่จากร่องรอยที่พบยืนยันได้ว่าการทำเครื่องเงินในประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่น หมู่เกาะริวกิว และประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนคือประเทศพม่า ไทย ลาว และเวียดนาม โดยประเทศต่างๆ เหล่านี้ทำเครื่องเงิน ตั้งแต่อดีตต่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่กรรมวิธีการผลิตนั้นอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยมากแล้วจะเป็นเครื่องเงิน ที่ตกแต่งบนพื้นรักสีดำและแดง

ในประเทศไทยนั้น วิทย์ (2525) กล่าวไว้ในหนังสือชีวิตไทย ช่างสิบหมู่ ว่า ช่างรักของประเทศไทยคงจะมีมานานตั้งแต่สมัยโบราณแต่ปรากฏหลักฐานให้ทราบได้เพียงในสมัยอยุธยาหรืออาจเป็นตอนปลายของสมัยสุโขทัย วิถี (2537) กล่าวว่าเครื่องเงินหมายถึงภาชนะ เครื่องมือเครื่องใช้ ที่ผลิตขึ้นโดยชนเผ่าไทเงิน โดยมีการขึ้นรูปด้วยไม้ ไม้ไผ่สาน ทาด้วยยางรัก มีสีดำและแดงคล้ำ ประดับตกแต่งด้วยการขุดลวดลาย ถมสีและปิดทอง ชนเผ่าไทเงินแต่เดิมมีถิ่นที่อยู่ในแคว้นเชียงตุงซึ่งตั้งอยู่ตอนเหนือของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า โดยสมัยของพระเจ้ากาวิละครองเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2325 – พ.ศ.2358 ได้ยกทัพไปตีหัวเมืองเชียงตุงและเมืองอื่นๆ โดยกวาดต้อนผู้คนมาเพื่อเพิ่มเติมประชากรในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในการกวาดต้อนปรากฏมีชนเผ่าไทเงินอยู่ด้วย คำว่า เครื่องเงิน นี้ น่าจะบัญญัติขึ้นโดยข้าราชการจากส่วนกลางที่ขึ้นมาอยู่ในภาคเหนือเมื่อประมาณ 100 ปีที่แล้ว เพราะคำนี้ไม่มีปรากฏอยู่ในภาษาพื้นถิ่นเชียงใหม่ แต่เป็นการเรียกเครื่องใช้ที่มีการทาสีรักที่ชาวไทเงินประดิษฐ์ขึ้น จึงเรียกว่า เครื่องเงิน

โดยในแต่ละภาคของประเทศไทยนั้น ได้มีการรู้จักการใช้งานนี้มาอย่างรักกันทั้งสิ้น

ในภาคอีสานของประเทศไทยผู้คนในท้องถิ่นนี้รู้จักการนำน้ำยารักมาใช้ประโยชน์ตั้งแต่อดีตเช่นเดียวกับภาคอื่นๆ โดยมีผู้เขียนถึงเครื่องเงิน ในภาคอีสานนี้ ไว้หลายท่าน สุนทร (2545) กล่าวถึงพระพุทธรูปไม้อีสานว่า พระไม้ส่วนใหญ่จะมีการทาสีลงรักปิดทองแบบโบราณเป็นวิธีสร้างความสวยงามที่พบมากที่สุด คือ สีเหลือง สีดำ สีแดงและสีทอง สอดคล้องกับ ตึก (2552) ได้เขียนบทความเรื่องพุทธหัตถศิลป์อีสาน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ยารักไว้ว่า กาสะเขีย ขาเขีย ขาสะเขีย หรือกาสะเขียก็เรียกเป็นเครื่องวางคัมภีร์โบราณเขียนเดียวกัน ซึ่งมีขนาดเล็ก มีลักษณะขาที่ไขว้กันตกแต่งลวดลายไม้จำหลักลงรักปิดทองประดับกระจกสี วิบูลย์ (2541) ได้กล่าวถึงลักษณะของเขียนหมากอีสาน ไว้ว่า เขียนหมากไม้นิยมตกแต่งด้านนอกเป็นลวดลาย โดยทาร์กหรือน้ำมันให้ผิวไม่มีสีเข้มแล้วจะแกะลวดลายโดยรอบทั้งสี่ด้าน ทั้งปากเขียนและดินเขียน เช่นเดียวกับ เทียนทอง (2541) กล่าวถึงเขียนหมากอีสานว่า วัสดุที่ทำเขียนหมากส่วนมากนิยมใช้ไม้เนื้อแข็งมีน้ำหนักเบาภายในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ไม้จิก ไม้มะค่า ไม้มะเกลือ ไม้ประดู่ การทำเขียนหมากอีสาน ต้องประกอบไม้ให้โค้งรูปทรงไม่ให้บิดเบี้ยว จัดดูให้เรียบ ทาด้วยรักน้ำเกลี้ยง เพื่อรักษาให้เนื้อไม้ไม่พองง่าย ทำให้มีเงามันดำเป็นพื้นด้วยรักน้ำเกลี้ยง

นครลำดวน (ชื่อเดิมของอำเภอชุมขันธ์) ตั้งเป็นเมืองในรัชสมัยของพระเจ้าเอกทัศ จากความชอบในการจับช้างเผือกส่งคืนกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ก่อนย้ายที่ตั้งเมืองมาตั้งบริเวณตัวจังหวัดศรีสะเกษปัจจุบัน แต่ยังใช้ชื่อว่าจังหวัดขุขันธ์อยู่ ก่อนเปลี่ยนชื่อจังหวัดขุขันธ์เป็นจังหวัดศรีสะเกษเมื่อ พ.ศ.2481

(บุญเลิศ, เบญจา, 2528) จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาติพันธุ์ของประชากรหลากหลายประกอบไปด้วย ไท โคราช เขมรถิ่นไทย กูย(กวยหรือส่วย) เญอ ลาว แต่โดยมากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะรวมตัวกันอยู่เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดคือ เขมรถิ่นไทย รองลงมาคือกูยและลาวที่มีจำนวนประชากรใกล้เคียงกัน และสุดท้ายคือ เญอ ที่มีการใช้ภาษาดialectกับพวก กูย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

ในพื้นที่อำเภอชุมขันธ์มีเครื่องใช้ชนิดหนึ่งที่มีรูปลักษณะคล้ายเครื่องเงินที่มีชื่อว่า โตก โดยโตก เป็นภาษาท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายเขมร มีลักษณะเป็นพานเชิงสูงมีสีดำเขียนลวดลายสีแดง ลักษณะเป็นเครื่องเงิน โดยใช้เป็นภาชนะในครัวเรือน เช่น เป็นเขียนหมาก จัดสำหรับอาหาร ใช้ในพิธีกรรมเช่น วางของ เช่น ไข่และเครื่องถ้วย เป็นพานบายศรีสู่ขวัญ จนถึงเป็นอุปกรณ์ประจำตัวของช่างทรงในพิธีกรรมเป็นต้น ภูมิปัญญาดังกล่าวอาจได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากทางใดทางหนึ่งจึงทำให้ภูมิปัญญาที่คล้ายคลึงกับเครื่องเงินได้ปรากฏในพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ จากที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาของโตก เพื่อเป็นการบันทึกภูมิปัญญานี้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

โตกบ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ อำเภอชุมขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ
ที่มา: วราวุฒิ ทิวะสิงห์(2013)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประวัติโตก บ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ คือการศึกษาประวัติโตก บ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ อำเภอขุนขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตในพื้นที่ และการศึกษาเอกสารตำราทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องเงินในประเทศและประเทศใกล้เคียง ซึ่งอาจจะให้ข้อมูลหลักฐานด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของภูมิปัญญาดังกล่าว และกระบวนการผลิตโตกซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นว่ากรรมวิธีหรือขั้นตอนบางอย่างอาจจะคล้ายคลึงกับการผลิตเครื่องเงินนอกพื้นที่ที่วิจัยบ้างหรือไม่ โดยเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์จากผู้นักปฏิบัติเป็นหลัก

ผลการวิจัย

ประวัติโตก ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์คุณพ่อสมเรียง สदानพงษ์ อายุ 76 ปี ชาวบ้านหัวเสือ ตำบลหัวเสือ อำเภอขุนขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้ผลิตโตกออกจำหน่ายไปหลายอำเภอในเขตจังหวัดอีสานใต้ โดยได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตโตกจากลุง เมื่ออายุ 12 ปี จากการสัมภาษณ์ได้ความว่า โตกถูกใช้ในคนเชื้อชาติเขมรในอีสานใต้มาช้านานนับร้อยปีมาแล้ว แต่ไม่มีการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของภูมิปัญญานี้เลย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติเครื่องเงินอันเก่าแก่ซึ่งได้แพร่ขยายเข้ามายังประเทศไทย

เครื่องเงินมีความสำคัญมากในประวัติศาสตร์จีนและได้ถูกอ้างอิงไว้ในหนังสือเซีย ฮี หลู (Hsia Shih Lu) ที่เขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง (Ming) ได้กล่าวถึง

ต้นกำเนิดของเครื่องเงินที่แน่นอน โดยกล่าวว่าเดิมเครื่องเงินทำด้วยไม้ไผ่และยาด้วยยางรัก ซึ่งเมื่อ 4,000 ปีมาแล้ว จักรพรรดิชุน (Chun) เสวยอาหารในภาชนะที่เคลือบยางรัก จักรพรรดิ (Yu) แห่งราชวงศ์เซี่ย (Hsia Dynasty) ก็มีภาชนะใส่เครื่องหอมที่ทำด้วยยางรักสีดำ ชั้นในและชั้นนอกสีแดงเช่นกัน และสมัยราชวงศ์โจว (Chou) รถศึกจะถูกตกแต่งด้วยการลงรักเพราะน้ำหนักเบาทนทานดีพอสมควร จึงพอจะสันนิษฐานได้ว่าเครื่องเงินนั้นควรจะมีจุดกำเนิดมาจากจีนและแพร่หลายไปในที่ต่างๆ โดยผ่านทางเกาหลี ถึง ญี่ปุ่น หรือผ่านมาทางตอนใต้ของจีน จนมาถึงไทยก็ได้ ซึ่งในหนังสือเครื่องเงิน พม่า (Sylvia Fraser – Lu, Burmese Laquer ware) กล่าวถึง พม่าได้รับกรรมวิธีการทำเครื่องเงินจากจีนตั้งแต่สมัยปยู (Pyu 500 – 900 AD.) โดยผ่านทางเผ่าเชียง (Chiang) ซึ่งอยู่ทางพรมแดนตะวันตกของพม่า โดยจะรับเทคโนโลยีนี้ตั้งแต่สมัยอันเป็นต้นมา ซึ่งเครื่องเงินพม่าที่เก่าแก่ที่สุดพบในเจดีย์มินกาลาเซดิหรือ มันตระเจดีย์ (Min – gala – Zei – di) อายุราว ค.ศ.1274 เป็นกลองไม้สักทรงระบอบเขียนด้วยยางสีน้ำตาลไหม้ โดยที่มีศิลาจารึกยุคศตวรรษที่ 11 ของพุกามกล่าวถึงเครื่องเงินเป็นที่นิยมแพร่หลายมากในสมัยนั้น จนถึงปัจจุบันพุกามยังคงเป็นศูนย์กลางของการทำเครื่องเงินในพม่าอยู่ (ชัชรินทร์, 2556)

เครื่องเงินไทย ได้รับจากเผ่าไทเงินที่อพยพจากเชียงตุงนั้น คาดว่าจะได้รับกรรมวิธีต่างๆ จากจีน ผ่านน่านเจ้ามาเป็นเวลานาน จนถึงแหล่งที่อยู่ของไททางรัฐฉานแล้ว จึงแยกเข้าพุกามและเชียงใหม่ จนกระทั่งเมื่อพระเจ้าบุเรงนอง ยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2094 – 2124 กวาดต้อนช่างฝีมือราว 40,000 คน รวมถึงช่างเครื่องเงินเชียงใหม่พวกนี้ ไปพม่า (Pegu หรือหงสาวดี) และในช่วงปีพ.ศ. 2101 – 2318 ที่พม่าปกครองล้านนา กษัตริย์เชียงใหม่ต้องส่งเครื่องบรรณาการประกอบไปด้วย ช้าง ม้า ผ้าไหม และเครื่องเงินไปให้พม่าด้วย สอดคล้องกับสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ในเรื่องเที่ยวพม่า พ.ศ. 2478 ว่าทรงได้รับความรู้แปลกทางโบราณคดี เรื่องการ

ท่าของลงรัก (เครื่องเงิน) ในเมืองพม่าไว้อย่างหนึ่งว่า “ฉันได้เห็น ในหนังสือพงศาวดารพม่าฉบับหนึ่งว่า วิชาการทำของลงรัก (เครื่องเงิน) นั้น พระเจ้าบุเรงนอง ได้ไปจากเมืองไทย (คือว่าได้ช่างรักไทยไปเมื่อตีกรุงศรีอยุธยาได้ใน พ.ศ.2112) ถ้าจริงดังนั้นก็พึงสันนิษฐานว่า ครั้งนั้นได้ไปแต่วิธีทำรักน้ำเกลี้ยงกับทำลายลดน้ำ จึงมีของพม่าทำเช่นนั้นแต่โบราณแต่วิธีที่ชุบพื้นรักลงไป เป็นรูปภาพลวดลายต่าง ๆ นั้น พวกช่างชาวเมืองพุกาม เขาบอกฉันว่า เพิ่งได้วิธีไปจากเมืองเชียงใหม่เมื่อขึ้นหลัง”

หลังจากนั้นอิทธิพลของพม่าในล้านนาก็อ่อนกำลังลง พระเจ้ากาวิละเจ้าเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2285 – 2358) ได้ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ โดยได้นำไฟล้พลไปรบเพื่อกวาดต้อนผู้คนที่ถูกภาษาตระกูลไทด้วยกันจากรัฐฉาน และสิบสองปันนามาเพิ่มประชากรที่ล้มตายจากการทำสงครามกับ ชาวไทเงินผู้มีความสามารถทางหัตถกรรมเครื่องเงิน จึงถูกกวาดต้อนมาอยู่ในเขตเชียงใหม่ตั้งแต่นั้นเป็นต้น (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ, ม.ป.ป.)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตถึงวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินเป็นได้ว่าจะมีการแพร่กระจายจากกลุ่มคนบางกลุ่มซึ่งเดินทางอพยพเข้ามาในพื้นที่ภาคอีสาน โดยผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐาน ไปถึงชนชาติที่มีวัฒนธรรมการทำเครื่องเงินเป็นของตนเอง 3 ชนชาติคือ 1.กลุ่มคนที่คนอีสานเรียกว่ากุกลา 2.ชาวลาว 3.ชาวเขมร

1. ชาวกุกลาในภาคอีสาน มีบันทึกการค้าในพื้นที่ภาคอีสานสมัยรัชกาลที่ 4 ของชนชาติตองสูหรือที่รู้จักกันในชื่อว่า “กุกลา” กุกลา หมายถึงพวกเงี้ยว หรือตองสูในรัฐฉานเป็นกลุ่มคนเชื้อชาติเช่น พม่า มอญ ไท หรือไทยใหญ่ ปะโอหรือตองสู กะลาหรือแขกจากอินเดียหรือบังคลาเทศ และกะเหรี่ยง เมื่อเดินทางเข้ามาค้าขายในภาคอีสานของประเทศไทยในลักษณะของการเป็นพ่อค้าเร่ ลูกชาวอีสานเรียกว่า “กุกลา” (พระสมุห์ อานนท์ อินทวิโส และคณะ, 2554 อ้างถึงใน สุริย์ฉาย, 2555)

พ่อค้าชาวกุกลานำสินค้าเดินทางเร่ขายลงมา จากทางเหนือของประเทศไทย ในคาราวานจะมีปริมาณของสมาชิกไม่เท่ากัน บางกลุ่มนั้นมีลูกจ้างชาวพื้นถิ่นติดตามไปด้วยพ่อผ่านบ้านเมืองใดจะมีคนสมัครเข้ามาเป็นลูกจ้างเพิ่มก็มี ใครจะหยุดการเดินทางก่อนที่จะถึงจุดหมายก็มี หรือล้มตายจากการต่อสู้ของโจรที่ดักปล้นสินค้าที่กุกลานำมาขายมีหลายอย่างทั้งของในประเทศและนอกประเทศ เช่นผ้าไหม เครื่องประดับ ดาบมีด คัมภีร์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เมื่อผ่านไปยังชุมชนต่างๆ กุกลาจะทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือหากพบเห็นสินค้าใดน่าจะขายได้ พ่อค้ากุกลาจะซื้อเพิ่มและเอาไปเร่ขายที่อื่นจนสินค้าหมดก็จะซื้อครั้ง โครกระบือหรือช้างจากชาวบ้าน เอาไปขายที่อื่น เครื่องเงินนั้นรวมอยู่ในสินค้าที่กุกลานำมาจำหน่ายด้วยเครื่องเงินสิ่งนั้นก็คือแอบ (กล่องใส่ของ) พ่อค้ากุกลาบางคนตั้งรกรากสร้างครอบครัวกับผู้หญิงพื้นถิ่น ทำมาหากินไม่ได้กลับไปยังบ้านเกิดอีก (สุริย์ฉาย, 2555)

ภาพเครื่องเงินพม่า

ที่มา: <http://www.sabaidesignsgallery.com>

ภาพแอบที่เก็บรักษาไว้ที่วัดป่าโนนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับภาพด้านบนจะเห็นได้ว่ามีความคล้ายในเชิงศิลปกรรมมากทีเดียว

ที่มา: <http://okay-esan.com/?p=251>

นอกจากนี้ในภาคอีสานยังมีการผลิตเครื่องเงินปรากฏอยู่ที่ บ้านหนองไชนก ตำบลหนองนกทา อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่าได้รับวัฒนธรรมเครื่องเงินจากชาวกุลา เพราะอำเภอดังกล่าวอยู่ติดกับอำเภอเชียงใน สุริยาลัย (2555) อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี มีชาวกุลาเข้ามาตั้งรกรากอยู่รวมกันที่บ้านโนนใหญ่ซึ่งในอดีตเป็นหมู่บ้านที่มีเศรษฐกิจดีจากการค้าขาย และมีชื่อที่ชาวบ้านต่างหมู่บ้านเรียกว่า บ้านโนนกุลา

ภาพตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากกลุ่มบ้านหนองไชนก
ที่มา: <http://www.youtube.com/watch?v=zuHmbHveH6A>

พื้นที่วิจัยอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เดิมชื่อว่าเมืองนครลำดวน โดยได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเมืองในสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้มีเอกสารเกี่ยวกับการอพยพของชนชาติลาวและเขมรในพื้นที่ดังนี้

2. ความเป็นมาของวัฒนธรรมลาวในพื้นที่วิจัย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554) กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษเกี่ยวกับชนชาติลาวไว้ว่า ในปี พ.ศ.2321 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงปูนเคี้ยวพระเจ้าสิรินุญสารเจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกยกกองทัพไปปราบโดยเกณฑ์พลพลนครลำดวน สุรินทร์ สังขะ และรัตนบุรี หลวงปราบ (เซียงขัน) เป็นผู้นำทหารเมืองนครลำดวนไปร่วมกับกองทัพ กองทัพไทยล้อมเมืองเวียงจันทน์อยู่ถึง 4 เดือนพระเจ้าสิรินุญสารจึงหนีไปอยู่ที่ประเทศเวียดนาม เมื่อกองทัพไทยตีเมืองได้จึงจับเจ้า

นันทเสนผู้เป็นแม่ทัพแล้วกวาดต้อนผู้คนเมืองเวียงจันทน์และเมืองอื่นๆมายังฝั่งไทย หลวงปราบได้นำชาวลาวเวียงจันทน์กลับมาที่เมืองนครลำดวนจำนวนมาก ในจำนวนนั้นมีนางคำเวียงหญิงม่ายชาวลาวที่หลวงปราบนำมาเป็นภรรยาโดยมีท้าวบุญจันทร์ลูกศิษย์ของนางมาด้วย ในปีเดียวกันพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน (ตากะจะ) ถึงแก่กรรม จึงโปรดเกล้าฯ ให้เซียงขัน (หลวงปราบ) เป็นพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน และได้อพยพย้ายเมืองออกไปทางทิศใต้เนื่องจากกั้นคันธารน้ำ และเรียกเมืองใหม่ว่าขุขันธ์ ภายหลังท้าวบุญจันทร์ได้เป็นเจ้าเมืองแทนหลวงปราบใน พ.ศ.2327

3. ความเป็นมาของวัฒนธรรมเขมรในพื้นที่วิจัย

ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ.2324 กรุงกัมพูชาเกิดจลาจลเพราะเจ้าฟ้าทะละหะ (มู) กับออกญาวิบุลราช (ชู) เป็นกบฏ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบแต่ยังทำการไม่สำเร็จก็เกิดมีจลาจลในกรุงธนบุรี ต้องยกทัพกลับ สงครามนี้เมืองขุขันธ์ สุรินทร์ สังขะทได้ร่วมกองทัพไปตีเมืองเสียมราฐ กำพงสวาย บันทายเพชร บันทายมาศ และได้นำชาวเขมรจำนวนมากมาไว้ที่สุรินทร์ บุรีรัมย์ ต่อมาหลวงสุรินทร์ภักดีเจ้าเมืองสุรินทร์ ได้ให้นุตรชาย (สุน) แต่งงานกับบุตรเจ้าเมืองบันทายเพชรชื่อคามาตไว ซึ่งอพยพตามกองทัพมา ในภายหลังนางได้เป็นชายาของเจ้าเมือง นางจึงนำเอาภาษาเขมรและราชพิธีสำนักเขมรมาใช้ต่อมาจนถึงรุ่นหลานและอาจจะแพร่มาถึงเมืองขุขันธ์เพราะ พ.ศ.2371 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสังขะบุรี (เกา) มาเป็นพระยาขุขันธ์ภักดีศรีนครลำดวนปกครองเมืองขุขันธ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

ผู้วิจัยได้พบหลักฐานเพิ่มเติมอีกว่าในจังหวัดกำแพงเพชรของประเทศไทยมีชาวบ้านที่ยังผลิตเครื่องเงินอยู่โดยการสนับสนุนจากชาวต่างชาติชื่อ อีริก สต็อกเกอร์ (Eric Stocker) ซึ่งเข้ามาช่วยฟื้นฟูภูมิปัญญาการผลิตเครื่องเงินของประเทศไทยหลังจากที่สงครามเขมรแดงได้ทำให้วัฒนธรรมหลายด้านสูญหายไป

ภาพอีริก สต็อกเกอร์กับชาวบ้านและเครื่องเงินเขมร
ที่มี: <http://cfi-asia.org/2014/03/04/did-you-know-that-lacquer-actually-comes-from-a-tree/>

กระบวนการผลิต โตก ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์พ่อสมเรียง สถานพงษ์ กล่าวว่าประมาณยี่สิบกว่าปีก่อน บริเวณแถบนี้เป็นป่ารกชชชตามแนวทางเกวียน วัตถุประสงค์ที่ใช้ทำโตกมีขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นไม้เถาไผ่ตัน ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักที่ใช้ทำตัวและเชิงโตก ส่วนขอบปากและเชิงโตกนั้นใช้ไม้ข่อย ส่วนเอวโตกที่เชื่อมต่อระหว่างตัวและเชิงใช้ก้านใบตาล และเปลือกต้นนุ่น เมื่อมีวัตถุดิบครบถ้วนแล้วจะต้องใช้เวลาในการเตรียมวัตถุดิบก่อนคือการ เกลาหมุดไม้ไผ่เพื่อใช้เป็นตัวยึด โครงสร้าง โตก เผาซี่เถาฟางหรือใบตองแห้งเพื่อใช้ผสมกับวัสดุเคลือบทาเพื่อว่าซี่เถาฟางจะลงไปอุดในร่องของ โตก กระบวนการผลิตโตกทั้งหมดมีดังนี้

ภาพประกอบการอธิบายขั้นตอนการผลิตโตก
ที่มา: วราวุฒิ ทิวะสิงห์(2013)

ก.ผ่าเถาไผ่ตันเหลาเป็นเส้นแบน แล้วนำมาขูดเป็นวงกลม 3-5 รอบมัดให้คงรูปวงกลมไว้ด้วยเปลือกเถาวัลย์ ทำอย่างเดียวกันกับกิ่งข่อย แต่ให้มีความกว้างขอบเส้นแบนขนาด 2-3 ซม.เพื่อเป็นขอบส่วนล่างหรือดินโตก อีกขนาดคือกว้าง 3-4 ซม.เพื่อเป็นขอบนอกส่วนบนหรือปากโตก จากนั้นตากแดดไว้ให้แห้งสนิทราว 2-3 สัปดาห์ จึงแกะออกแล้วขูดขึ้นรูปได้

ข.นำไม้ข่อยมาผ่า เหลาให้เป็นแผ่นวงกลมเพื่อใช้ทำเป็นพื้น โตก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 13-14 ซม. ตากแดดไว้ให้แห้งสนิท

ค.กรีดเปลือกต้นนุ่น ให้ได้ออกมาเป็นแผ่น ความกว้างประมาณ 6 ซม. ยาวพอประมาณ 18 ซม. แล้วพลิกกลับเอาด้านในออกมาไว้ข้างนอกขูดเป็นวงกลมใช้ตอกมัดนำไปตามแดดให้แห้ง เพื่อใช้เป็นส่วนเอวโตกที่เชื่อมระหว่างส่วนบนกับส่วนล่างของโตก

ง.การทำส่วนบนของโตกนำเส้นไม้ข่อยที่ขูดและตากแดดแห้งไว้แล้ว ที่มีขนาดความกว้าง 3-4 ซม. ใช้มีดบากแกะให้เป็นร่องลึกลงไปเท่ากับอีกด้าน ทำทั้งปลายทั้งสองข้าง เพื่อการขูดเป็นวงกลมแล้ว ไม้ที่มาเปะติดกันจะได้เรียบเนียนเสมอกันทั้งวงกลม ทากาวลาเท็กซ์ ใช้ส่วนเจาะรู แทงหมุดไม้ไผ่ที่เหลาเตรียมไว้ลงไป ใช้มีดตัดส่วนที่หมุดเกินยาวออกมาให้เรียบ จะได้ขอบปากโตก จากนั้นนำเส้นเถาไผ่ตันที่ขูดและตากแดดแห้งไว้แล้ว มามัดให้ได้ขนาดกับขอบปากโตกแล้ว ตัด ขดใส่ลงในขอบปากโตก ใช้ค้อนตีให้เส้นเถาไผ่ตันกับขอบปากโตกชิดสนิทกัน ทำซ้ำแบบนี้ให้เส้นเหลื่อมกันเป็นชั้นๆขึ้นไปไปจนถึงชั้นที่ 4-5 ใช้ส่วนเจาะรูแทงหมุด ไม้ไผ่ยึดจากข้างนอกและในโตก ขดเข้าไปจนได้ 9 ชั้นแล้วยึดหมุด ไม้ไผ่ ตัดหมุดส่วนที่เกินออก จะได้ส่วนบนของโตก

จ.การทำลิ้นของปากโตกนำเส้นเถาไผ่ตันมามัดให้ได้ขนาดกับวงในของขอบปากโตกแล้วตัดขดใส่ลงไป ใช้ค้อนตีเกาะให้แน่น แล้วใช้ส่วนเจาะแทงหมุด

ไม้ไผ่ชนิดไผ่ตัดส่วนที่ขาวเกินออก ทำซ้ำเส้นต่อๆไปจนได้ความหนาที่พอใจซึ่งจะอยู่ที่ประมาณ 3-4 เส้น

จ. นำแผ่น ไม้ไผ่ที่วงกลมที่ตัดไว้ มาติดเข้ากับ ส่วนบนของ โตกบริเวณปลายด้านแคบเพื่อให้เป็นพื้น โตก ใช้สว่านเจาะแทงหมุดไม้ไผ่ยึดให้แน่น

ข. การทำ ส่วนล่าง ของ โตก มีวิธีทำ เช่นเดียวกับขอบปากส่วนบนแต่มีขนาดเล็กกว่า โดยนำ เส้น ไม้ไผ่ที่ยัดและตากแดดแห้งไว้แล้ว ที่มีขนาด ความกว้าง 2-3 ซม. ใช้มีดบากและให้เป็นร่องลึกลงไป เท่ากับอีกด้าน ทำทั้งปลายทั้งสองข้าง เพื่อการขดเป็น วงกลมแล้ว ไม้ที่นำมาแปะติดกันจะได้เรียบเนียนเสมอกัน ทั้งวงกลม ทากาวลาเท็กซ์ ใช้สว่านเจาะรู แทะงหมุดไม้ ไผ่ที่เหลาเตรียมไว้ลงไป ใช้มีดตัดส่วนที่หมุดเกินยาว ออกมาให้เรียบ จะได้ขอบล่างโตก จากนั้นนำเส้นเถา ไผ่ที่ตัดที่ขดและตากแดดแห้งไว้แล้ว มาวัดให้ได้ขนาด กับขอบล่างโตกแล้วตัด ขดใส่ลงในขอบล่างโตก ใช้ ค้อนตีให้เส้นเถาไผ่ติดกับขอบล่างโตกชิดสนิทกัน ทำซ้ำแบบนี้ให้เส้นเหลื่อมกันเป็นชั้นๆขึ้นไปไปได้ ขนาดที่เหมาะสมโดยจะมีขนาดเล็กและเล็กกว่าส่วนบน ของโตก ใช้สว่านเจาะรูทะงหมุดไม้ไผ่ยึดจากข้างนอก และในโตก จะได้ส่วนล่างของโตก

ฉ. เหลาส่วนขอบที่เส้นเหลื่อมระหว่างชั้นออก และขัดหยาบด้วยตะไบให้ถึงกลม ตามด้วยกระดาษ ททรายหยาบ และกระดาษทรายละเอียดให้เรียบเนียน นำ เปลือกไม้ไผ่ที่ปอกตากแดดไว้วัดความยาวตามวงกลม ด้านในส่วนบนของโตกและส่วนล่างของโตกตัดเหลา ให้เรียบเนียน ขดเข้าเป็นวงกลม สอดใส่ในส่วน ปลายทางแคบส่วนบนของโตกติดเคาะด้วยค้อนให้เข้ารูป ใช้สว่านเจาะรูทะงด้วยหมุดไม้ไผ่ ทำซ้ำกับส่วนล่าง โตก จะได้โตกที่พร้อมทำสี

ญ. นำขี้เถ้าฟางหรือขี้เถ้าใบตอง มาผสมกับสี น้ำมัน ทาเข้าไปให้อุดร่องระหว่างเส้น ไม้ไผ่ให้เรียบเสมอ ดากให้แห้งทาด้วยสีน้ำมันที่ไม่ผสมขี้เถ้าอีกหนึ่งรอบ ผึ่งให้แห้งจากนั้นเขียนลวดลายด้วยสีน้ำมันสีแดงและ เหลืองผึ่งไว้ให้แห้งอีกครั้งรอจำหน่าย

จากการสัมภาษณ์พ่อสมเรียง สถานพงษ์ ได้ ความว่าสมัยลุงของตน ได้ใช้น้ำมันจากต้นยาง โดยไม่ ทราบชนิดที่แน่ชัดว่าเป็นต้นยางอะไร แต่เมื่อยุคสมัย เปลี่ยนไปบ้านเมืองเจริญขึ้นต้น ไม้จึงลดลงทำให้หายาง ไม้ยากขึ้น และมีสีน้ำมันที่สะดวกต่อการใช้งานจึงหัน มาใช้สีน้ำมันเป็นหลัก โดยสีที่ใช้เดิมมีเพียงสองสีคือดำ และแดง

สรุปและอภิปรายผล

1.สรุปผล

จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลตาม วัตถุประสงค์ได้ว่า ประวัตินโตก ในปัจจุบันขาดต่อการ หาความกระจ่างในข้อมูล เนื่องจากคนโบราณอาจ ไม่ได้มีการถ่ายทอดเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ของโตก โดยตรง หรืออาจเป็นไปได้ว่าเวลาที่ผ่านไปนับร้อยปี เรื่องราวเกี่ยวกับโตก จึงเลือนลางไปพร้อมกาลเวลา ผู้ที่ สามารถจะถ่ายทอดเรื่องราวของประวัตินโตก ว่ามีการ ได้รับวัฒนธรรมมาจากไหน ชนกลุ่มใดที่นำเข้ามา เผยแพร่ หรือเริ่มผลิตขึ้นเมื่อใด ในปัจจุบันไม่มีใครที่รู้ เรื่องของประวัตินโตกอย่างแท้จริงแม้กระทั่ง พ่อสมเรียง เองที่เป็นคนสอนให้ชาวบ้านคนอื่นๆประกอบอาชีพ ผลิตโตกขาย ก็ทราบแต่ในเรื่องกระบวนการผลิตโตก

ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องกับเครื่องเงินในประเทศไทยที่เป็นไปได้ว่าจะ ทำให้เกิดความเชื่อมโยงในมิติทางประวัติศาสตร์ใน พื้นที่วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสันนิษฐานตามหลักฐานจาก ข้อมูลที่ได้ศึกษา ตามกลุ่มชนในพื้นที่วิจัยหรือในพื้นที่ ใกล้เคียงที่อาจเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1.ชาวภูลา 2.ชาวลาว 3. ชาวเขมร

2.อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการ แพร่กระจายทางวัฒนธรรมในการศึกษาประวัตินโตก โดยใช้หลักคือ 1. หลักภูมิศาสตร์ 2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 3. ปัจจัยทางสังคม 4. การคมนาคม ผลการวิจัยมีข้อค้น พบว่าวัฒนธรรมเครื่องเงิน นั้น มีหลักฐานทาง

โบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าประเทศจีนมีการผลิตและใช้งานเครื่องเงินมาไม่ต่ำกว่า 4,000 ปี ก่อนแพร่หลายไปยังประเทศใกล้เคียงเช่น เกาหลี ญี่ปุ่น พม่า และลงมายังประเทศไทยโดยชาวเผ่าไทเงินที่อพยพมาจากเชียงคิง โดยมาอยู่ที่เมืองชิงไห่ใหม่ ก่อนที่พระเจ้าบุเรงนองมาตีเอาเมืองชิงไห่ใหม่ในปี พ.ศ. 2094 – 2124 โดยครั้งนั้นได้กวาดต้อนเอาชาวเมืองไปอยู่ที่เมืองหงสาวดี

จากนั้นพม่าได้เสื่อมอิทธิพลในล้านนา พระเจ้ากาวิละได้รับพระราชทานแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2285 – 2358) พระเจ้ากาวิละได้ทำการฟื้นฟูเมืองและนำทัพไปกวาดต้อนผู้คนที่ถูกกวาดต้อนมาจากรัฐฉานและสิบสองปันนา มาไว้ที่เชียงใหม่เพื่อเพิ่มประชากร ชาวไทเงินที่มีฝีมือในการผลิตของใช้ทำด้วยขงรักเป็นหนึ่งในกลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนมาในครั้งนั้นด้วย ในประเทศไทยจึงเรียกของใช้ขงรักว่าเครื่องเงินตามเผ่าไทเงินนี้

จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความเชื่อมโยงเกี่ยวกับประวัติโตก ผู้วิจัยสามารถตั้งข้อสังเกตตามผลการวิจัย 3 ข้อเกี่ยวกับกลุ่มชนที่นำวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินเข้ามาในพื้นที่วิจัยดังนี้

1. ชาวภูลา มีบันทึกการค้าในพื้นที่ภาคอีสาน สมัยรัชกาลที่ 4 ของชาว ภูลา อันหมายถึง พวกเงี้ยวหรือ ตองสูในรัฐฉานเป็นกลุ่มคนเชื้อชาติเช่น พม่า มอญ ไตหรือไทยใหญ่ ปะโอหรือตองสู กะลาหรือแขก จากอินเดียหรือบังคลาเทศ และกะเหรี่ยง ทางเข้ามาค้าขายในภาคอีสานของประเทศไทยชาวภูลาบางคนตั้งรกรากแต่งงานกับหญิงพื้นเมืองและใช้ชีวิตในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันชาวภูลาเป็นพ่อค้าเร่ โดยนำสินค้าจากพม่า มาขาย โดยสินค้าที่นำมาขาย มีเครื่องเงินอยู่ด้วย อ้างอิงจากภาพเครื่องเงินที่เป็นแบบใส่ของปัจจุบัน อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัด

อุบลราชธานี และแบบที่เก็บรักษาไว้ที่วัดป่าโนนใหญ่ อ.เชียงใน จ.อุบลราชธานี ดังภาพในหน้า 5 ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ

2. ชาวลาว หลิงม่ายชาวลาวที่หลวงปราบนำมาเป็นภรรยาโดยมีท้าวบุญจันทร์คิดของนางมาด้วยในปีเดียวกันพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน (ตากะจะ) ถึงแก่กรรม จึงโปรดเกล้าฯ ให้เชียงชั้น (หลวงปราบ) เป็นพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน และได้อพยพย้ายเมืองเรียกเมืองใหม่ว่าขุขันธ์ ภายหลังท้าวบุญจันทร์ได้เป็นเจ้าเมืองแทนหลวงปราบใน พ.ศ.2327

จะเห็นว่าเชื้อชาติลาวเวียงจันทน์ได้มีบทบาทถึงขั้นได้เป็นเจ้าเมืองขุขันธ์ ที่ผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานถึงวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินอาจเป็นไปได้ว่าชาวลาวเป็นคนนำคิดตัวเข้ามาเพราะ ประเทศลาวมีการผลิตเครื่องเงินแบบหนึ่งที่เรียกว่าเครื่องน้ำเกลี้ยง

3. หลวงสุรินทร์ภักดีเจ้าเมืองสุรินทร์ ได้ให้บุตรชาย (สุน) แต่งงานกับบุตรเจ้าเมืองบันทายเพชรชื่อ ความมาตว ซึ่งอพยพตามกองทัพมา ในภายหลังนางได้เป็นชายาของเจ้าเมือง นางจึงนำเอาภาษาเขมรและราชพิธีสำนักเขมรมาใช้ต่อมาจนถึงรุ่นหลาน และอาจจะแพร่มาถึงเมืองขุขันธ์เพราะ พ.ศ.2371 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสังฆะบุรี (เกา) มาเป็นพระยาขุขันธ์ภักดีศรีนครลำดวนปกครองเมืองขุขันธ์ ข้อสังเกตข้อที่ 2 และ 3 สอดคล้องกับทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านปัจจัยทางสังคม

ส่วนปัจจัยด้านหลักภูมิศาสตร์ และการคมนาคม ของทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้น สอดคล้องกับข้อสังเกต 3 ข้อที่กล่าวมาทั้งสิ้น ตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีบันทึกไว้

บทความนี้ที่ผู้วิจัยได้ยกเอาข้อมูลที่ศึกษาเอกสารตำราต่างๆและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงหาข้อสันนิษฐานที่ใกล้เคียงเพื่อทำให้ผู้อ่านได้ถูกคิดและทำให้เกิดการตื่นตัวในการบันทึกเรื่องราวของภูมิปัญญาต่างๆเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาแม้ว่าเราจะเป็นชนกลุ่มน้อยก็ตาม เพราะถ้าเราไม่รู้รากเหง้าของบรรพบุรุษไม่รู้จักที่ไปที่มาของตนแล้วเราจะมีจุดยืนในสังคมโลกได้อย่างไรความเป็นตัวเราที่จะหายไปสิ้น เสน่ห์ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมจะค่อยๆเลือนหายไปตามกาลวันเวลา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสาขาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม ท่านประธานหลักสูตรและคณาจารย์ทุกท่านที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ด้วย โดยเฉพาะ ดร.ปรีชา วุฒิ อภิระติง อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ให้ความเมตตาเสมอมา รวมถึงผู้มีพระคุณที่ให้ความกรุณาชี้แนะบทความนี้ทั้งหมด และคุณพ่อสมเรียง สถานพงษ์ ที่กรุณาให้ความเมตตาในข้อมูลแก่ผู้วิจัยมา ณ ที่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพฯ: ฝ่ายส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย; 2552.

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ. เครื่องเงิน. ม.ป.ท.:ม.ป.พ. ม.ป.ป.

ชัชรินทร์ สติธรรมรงค์. สุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์ในงานเครื่องน้ำเกลือยง เมืองหลวงพระบาง [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม]. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2557.

เขียนหมากแคะสลักไม้ดีดลายลงรัก [ออนไลน์] 2555 [อ้างเมื่อ 5 เมษายน 2556]. จาก <https://www.you>

tube.com/watch?v=zuHmbHveH6A

ดีก แสนบุญ. พุทธหัตถศิลป์อีสาน เนื่องในวัฒนธรรมทางภาษาของ “ลัม กิรี โป ลาน”. ใน ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 30. 2552. หน้า 54 – 56.

เทียนทอง อัสวธีรางกูร. ศิลปกรรมท้องถิ่นการทำหัตถกรรมขันหมากพื้นที่ภาคอีสาน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2541.

ภาพเครื่องเงินพม่า[ออนไลน์]ไม่ปรากฏ [5 เมษายน 2556]. จาก http://www.sabaidesignsgallery.com/index.php?cat=c20_Lacquerware.html

วิถีพานิชพันธ์. เครื่องเงิน. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ กรมศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.; 2537.

วิทย์ พิณคันเงิน. วิถีไทยช่างสิบหมู่. กรุงเทพฯ:ม.ป.พ.; 2525.

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2541). เขียนหมากไม้ภาคอีสาน. ใน ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 19. หน้า 38 – 40

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ศิลปะชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2546.

สุธิดา ดันเลิศ. เมืองอุบลราชธานีกับเมียนมาร์ [ออนไลน์] 2556 [อ้างเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2557]. จาก <http://okay-esan.com/?p=251>

สุนทร ไทนอก. เบ็ญพระไม้เมืองอีสาน มรดกที่กำลังจะเลือนหาย. ในคมชัดลึก. หน้า 5. 2545.

สุริย์ฉาย สุกันธรัตน์. ไขข้อเสาะธุรกิจชาติพันธุ์ทองสูงจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์สู่ทุ่งกุลาร้องไห้ราชอาณาจักรไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาอุทศาสตร์ การพัฒนาภูมิภาค (เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน)]. สุรินทร์: บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; 2555.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. เขียวเมืองพม่า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน; 2545.

สมถวิล นิลวิไล. การพัฒนาเทคนิคการทำเครื่องเงินไทย. มหาวิทยาลัยมหิดล; 2540.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ
ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระ
เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. วัฒนธรรม
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และ
ภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ;
2544.

Did you know that lacquer actually comes from a
tree? [ออนไลน์]2557[29 พฤศจิกายน 2557].จาก
<http://cfi-asia.org/2014/03/04/did-you-know-that-lacquer-actually-comes-from-a-tree/>